

Andreea TABACU

DREPT PROCESUAL CIVIL

Universul Juridic

București

-2013-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2013, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI COMERCIALIZAT
DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE
PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TABACU, ANDREEA

Drept procesual civil / Andreea Tabacu. - București :

Universul Juridic, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-055-6

347(498)

REDACTIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.666**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

tel.: **021.314.93.15; 0733.674.222**

DISTRIBUȚIE:

fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Partea I
PARTEA GENERALĂ

CAPITOLUL I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL PROCESUAL CIVIL CA RAMURĂ DE DREPT

Secțiunea I

Noțiuni generale despre dreptul procesual civil

§1. NOȚIUNEA DE DREPT PROCESUAL CIVIL

1. Prezentare generală

Pacea socială este determinată și organizată de norma juridică. Hegel considera că „prin faptul că dreptul se instituie și că el este cunoscut se înlătură tot accidentalul simțirii, al opiniei subiective, forma răzbunării, a milei, a egoismului și numai astfel își dobândește dreptul determinația sa adevărată și ajunge la cinstea ce i se cuvine” (Hegel, *Principiile filosofiei dreptului*, 1969, p. 241).

Norma substanțială sau materială și norma procesuală se completează formând cadrul juridic general pentru buna desfășurare a relațiilor sociale.

Ce este dreptul civil fără dreptul procesual civil? Un ansamblu de norme menit să disciplineze relațiile sociale, prin oferirea unui model de conduită, care rămâne neîmplinit uneori din cauze dependente de voința subiecților de drept.

Dreptul civil nu are eficiență fără ***dreptul procesual civil*** în cazurile în care subiectele de drept nu respectă dispozițiile sale reglementare. Faptul instituirii și cunoașterii dreptului nu trebuie să conducă imediat la concluzia că acesta va fi întocmai respectat. În lumea raporturilor private, omul „greșește” involuntar sau dimpotrivă, are atitudini conforme sau contrare dreptului după cum consideră că i se realizează propriul interes. Respectul normei se poate datora fie convingerii subiecților de drept că norma le este potrivită și avantajoasă, fie temerii insuflăte de aplicarea sancțiunii. Așadar, încălcarea normei de drept substanțial poate avea drept cauză, pe de o parte, credința destinatarului normei constând în inutilitatea acesteia sau în in Justiția pe care i-o produce respectarea acesteia, iar pe de altă parte, înlăturarea subiectivă a temerii pentru sancțiunea de aplicat.

Dreptul subiectiv civil este definit ca posibilitatea titularului de a avea o anumită conduită, de a pretinde o conduită corespunzătoare subiectului pasiv, constând în „a da”, „a face” sau „a nu face”, iar în caz de nevoie, de a apela la forța coercitivă a statului (Ungureanu, *Drept civil. Introducere*, 2005, p. 67; Ungureanu, Munteanu, *Drept civil. Partea generală*, 2013, p. 107; Chelaru, *Drept civil. Partea generală*, 2007, p. 58; Beileu, *Drept civil român, Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, p. 73 și 74; Boro, *Drept civil. Teoria generală*, p. 56).

Când titularul nu-și poate exercita dreptul absolut în toate prerogativele sale, deoarece un terț îl împiedică să o facă, sau când titularul dreptului relativ nu-și poate realiza creanța pentru că subiectul pasiv abordează o conduită contrară dreptului, trebuie să existe un remediu, o soluție care să ducă la realizarea conținutului raportului juridic respectiv. În această situație, în raport cu conținutul definiției anterioare se poate susține că titularul

dreptului subiectiv civil se află în „caz” (stare) de nevoie, astfel că are deschis apelul la forța coercitivă a statului. Acest aspect a fost relevat plastic în literatura de specialitate prin utilizarea noțiunilor metaforice de „ordine de pace” și „ordine de război”, arătându-se că atunci când „ordinea de pace” este afectată de atitudinea contrară dreptului subiectiv ea devine o „ordine de război” (Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, 2007, p. 9), impunându-se apelul la forța coercitivă prin aplicarea normei procesuale.

S-a arătat în doctrină că „dreptul procesual reprezintă cealaltă față a dreptului material” (civil), constituind aspectul său sancționator (Stoenescu, Zilberstein, *Drept procesual civil. Teoria generală*, 1983, p. 39). Pe de altă parte și dreptul procesual ar fi de neconceput fără existența unui drept material pe care să-l apere și să-l valorifice (Ciobanu, *Drept procesual civil*, vol. I, 1986, p. 11).

Dat fiind raportul între dreptul substanțial și dreptul procesual, devine importantă determinarea conținutului acestuia din urmă, deoarece posibilitatea de a apela la forța statală pentru asigurarea protecției dreptului subiectiv nu se referă numai la obținerea unei hotărâri judecătorești, ci și la punerea acesteia în aplicare. Atâta timp cât încălcarea dreptului subiectiv se produce ca urmare a faptului că autorul încălcării nu se teme de sancțiunea care poate interveni, este cert că după obținerea unui act jurisdicțional care să-l oblige la conduita corectă sau să-l sancționeze, atitudinea sa poate fi pe mai departe determinată de simpla sa voință, astfel că se impune organizarea unui ansamblu de norme care să asigure și executarea hotărârilor obținute, tot prin intermediul forței publice, statale.

Așadar, dreptul procesual civil cuprinde normele juridice care reglementează organizarea și desfășurarea activității de soluționare a pricinilor referitoare la drepturi subiective civile și la situațiile juridice ocrotite de lege, precum și la executarea silită a titlurilor executorii.

Literatura de specialitate a prezentat de-a lungul timpului o serie de definiții ale dreptului procesual civil ca ramură de drept (Herovanu, *Principiile procedurii judiciare*, vol. I, 1932, p. 5 și urm.; Leș, *Tratat de drept procesual civil*, 2010, p. 13; Boroi, Rădescu, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, 1996, p. 6; Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, 2007, p. 4; Măgurean, *Drept procesual civil*, 2004, p. 7; Dănilă, Roșu, *Drept procesual civil*, 2004, p. 1; Tăbârcă, *Drept procesual civil*, vol. I, 2008, p. 9), însă dintre acestea o reținem pe aceea conform căreia dreptul procesual civil reprezintă ansamblul normelor juridice care reglementează modul de judecată de către instanțele judecătorești a pricinilor privitoare la drepturi civile ori la interese legitime care se pot realiza numai pe calea justiției, precum și modul de executare silită a hotărârilor judecătorești sau a altor titluri executorii (Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, 1997, p. 158).

Definiția aduce în discuție câteva noțiuni care trebuie analizate. Astfel, pricinile sunt privitoare la **drepturi civile** (subiective – n.n.) ori la interese legitime (situații juridice ocrotite).

Noțiunea de **drepturi civile** cuprinde nu numai drepturile subiective civile consacrate de normele de drept civil, care se raportează și la relațiile de familie, comerciale etc., ci și la cele prevăzute de dreptul muncii, de dreptul proprietății intelectuale etc.

Noțiunea de „drept civil” a fost extinsă prin intrarea în vigoare a noului Cod civil, la 1 octombrie 2011, art. 2 și 3 din cod prevăzând că acesta reglementează raporturile patrimoniale și nepatrimoniale dintre persoane, ca subiecte de drept civil, dar se aplică totodată raporturilor dintre profesioniști, precum și raporturilor dintre aceștia și orice alte subiecte de drept civil, profesioniștii fiind toți cei care exploatează o întreprindere (comerciant,

întreprinzător, operator economic, precum și orice alte persoane autorizate să desfășoare activități economice sau profesionale, astfel cum aceste noțiuni sunt prevăzute de lege – art. 8 din Legea nr. 71/2012; (Cârpenaru, *Dreptul comercial în condițiile noului Cod civil*, în Curierul Judiciar nr. 10/2010, p. 546).

În același timp, art. 2 NCPC arată că dispozițiile Codului de procedură civilă sunt dispoziții de drept comun în materie civilă, astfel că ele se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare.

În forma anterioară adoptării Legii nr. 76/2012, de punere în aplicare a NCPC, codul definea materia civilă prin orice raporturi de drept privat și de drept public, cu excepția celor supuse legii penale, fiind astfel cert că noțiunea de *civil* înțeleasă de cod este mult mai largă din punct de vedere procesual, regulile codului urmând să se aplice și unor raporturi care substanțial nu aparțin dreptului civil (Leș, *Noul Cod de procedură civilă*, *Comentariu pe articole*, vol. I, *Articolele 1-449*, 2011, p. 5).

Pentru a evita însă orice controverse care ar fi putut deriva din utilizarea noțiunii de „drept public”, forma finală a codului nu se mai referă expres la aceasta, dar arată expres că aceeași procedură se va aplica și în materii (care nu țin de dreptul privat – n.n.) și pentru care legea specială nu cuprinde reglementări aparte, cum este cazul dreptului administrativ, supus aceleiași proceduri civile, în completarea dispozițiilor Legii nr. 554/2004 (Tabacu, *Procedura contenciosului administrativ și noul Cod de procedură*, în RTSA nr. 2 (29) decembrie 2011, p 200; ÎCCJ, Secția de contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 2558 din 14 mai 2010, în RRDJ nr. 2/2010, p. 118-124).

Interesul legitim definește situația socială care nu se poate realiza decât pe calea justiției; deși ea nu are o reglementare substanțială pentru a fi considerată ca drept subiectiv, se aseamănă foarte mult cu acesta, bazându-se uneori chiar pe aparență: posesia ca stare de fapt, interese nesuținute de un drept subiectiv (în procedura necontencioasă), sau dreptul nu este încă exigibil, încuviințarea unor situații noi (adoția) etc.

Totodată definiția menționează pe lângă hotărârile judecătorești și **alte titluri executorii**, înțelegând astfel și actele autentice întocmite de notarii publici, titlurile de creanță în materie fiscală (Codul de procedură fiscală – O.G. nr. 92/2003, republicată, cu modificările și completările ulterioare), procesele-verbale de contravenție (O.G. nr. 2/2001), contractele de credit, inclusiv contractele de garanție reală sau personală, încheiate de o instituție de credit (O.U.G. nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului¹), cambia, biletul la ordin și cec-ul (legile nr. 58 și 59 din 1934) etc.

2. Noțiunea de procedură civilă

Noțiunea „drept procesual civil” include pe cea de „**procedură civilă**”, deși frecvent cele două sintagme sunt utilizate în același sens, fiind confundate. Nu este însă o greșeală, în mod tradițional prin procedură civilă fiind înțelese numai regulile de desfășurare a procesului civil. S-ar putea afirma astfel că procedura civilă are *două sensuri*: *unul restrâns*, privind procedura civilă propriu-zisă, cuprinzând o parte importantă a dreptului procesual civil, reglementând modul de desfășurare a procesului civil, pe parcursul celor două faze – judecata și executarea silită, și *un sens larg* în care se includ atât conținutul procedurii propriu-zise, cât și regulile de organizare judecătorească, de competență și cele privind acțiunea civilă.

¹ Publicată în M. Of. nr. 1.027 din 27 decembrie 2006.

Din rațiuni teoretice și pentru o bună organizare și structurare a materiei reținem că dreptul procesual civil include procedura propriu-zisă, normele de competență și de organizare judecătorească (jurisdicția) și normele reglementând acțiunea civilă. Este necesar ca mai întâi să se analizeze aspectele de organizare judecătorească și acțiunea civilă, care leagă dreptul substanțial de dreptul procesual și realizează trecerea de la jurisdicție (organizare judecătorească și competență) la procedura civilă propriu-zisă (jurisdicție – acțiune civilă – procedură), iar ulterior procedura propriu-zisă.

Etimologic *jurisdicția* provine din latinescul *jurisdictio* (Molcuț, *Drept roman*, 1994, p. 64), compus din „*juris*” – drept și „*dicto*” – rostire, exprimare, constând în dreptul magistratului de a supraveghea îndeplinirea formelor proprii jurisațiunilor prin care părțile își valorificau pretențiile (Ștef, *Dicționar de expresii juridice latine*, 1995, p. 119).

În materie, noțiunea interesează pe de o parte în sensul său de putere, competență de a judeca, iar, pe de altă parte în sensul de ansamblu al organelor ce au competență de a judeca pricini de aceeași categorie (pe criteriul vertical - material sau pe criteriul orizontal - teritorial, Leș, *Tratat de drept procesual civil*, 2002, p. 3 și 4). Astfel, jurisdicția cuprinde organizarea judecătorească, dar și competența instanțelor judecătorești și a altor organe cu activitate jurisdicțională.

Lămurirea sensului acestei noțiuni se impune numai din rațiuni practice, deoarece aceasta se încadrează așa cum am arătat în dreptul procesul civil, ca ramură distinctă de drept, fără a se considera și recunoaște apariția unui drept judiciar independent. În literatura anterioară s-a susținut și constituirea unui drept judiciar compus din toate normele de organizare judecătorească și de competență, comun pentru toate ramurile de drept procesual, însă acest punct de vedere a fost abandonat în timp, ca urmare a specificității relațiilor reglementate de fiecare drept procesual în parte, aspect care împiedică reunirea normelor sub aceeași copertă (Ceterchi, Luburici, *Teoria generală a statului și dreptului*, vol. II, 1977, p. 334). Toate drepturile procesuale, civil, penal, administrativ, fiscal etc. se includ în ramura dreptului procesual, comună pentru toate acestea și fiecare în parte reprezintă doar aspecte concrete ale acestei ramuri foarte cuprinzătoare (Pop, *Drept procesual penal*, vol. I, 1946, p. 31 și urm.).

§2. DREPTUL PROCESUAL CIVIL, AUTONOM ȘI DREPT COMUN

3. Rolul dreptului procesual civil

Autonomia dreptului procesual civil, ca ramură de drept, nu mai poate fi contestată deși ea nu se poate încadra perfect nici în dreptul public nici în cel privat, luând în considerare o privire dihotomică asupra dreptului.

Iată câteva argumente care susțin independența dreptului procesual civil: obiectul de reglementare specific, care nu se poate cuprinde în nicio ramură de drept substanțial (organizarea și desfășurarea procesului, competența, acțiunea civilă etc.); principiile desfășurării procesului civil distincte de principiile dreptului civil; caracterul normelor de drept procesual, în mare parte imperative, distinct așadar de caracterul normelor de drept material (civil); sancțiunile specifice, precum și efectele acestora (decăderea procesuală).

Independența nu exclude, ci dimpotrivă implică interdependența cu alte ramuri de drept, mai ales că fără procedură „tăișul – dreptul substanțial ar rămâne fără „mâner” – inutil.

Această metaforă a fost utilizată în materia dreptului penal în raport cu dreptul procesual penal, dar ea se suprapune perfect și în situația dată (Volonciu, *Tratat de procedură penală*, vol. I, 1996, p. 31; Mommsen, *Droit penal des romains*, traduit par J. Duquesne, Paris, 1907, vol. I, p. XIV).

Aceasta relevă *rolul sancționator* al dreptului procesual civil, destinat să asigure respectarea altor dispoziții normative, făcând parte din alte ramuri de drept.

În materie procesuală părțile și judecătorul nu pot să urmeze orice conduită dorită, procedura impunând reguli ce trebuie respectate, câmpul voinței părților fiind mult limitat de dispoziții imperative, ceea ce denotă caracterul normativ, obligatoriu al dreptului procesual civil, care întărește aspectul său sancționator. De asemenea, în legătură cu acest rol și ca o dimensiune a caracterului normativ al dreptului procesual civil stă formalismul acestuia, măsură necesară pentru disciplinarea conduitelor particulare, toți fiind obligați să acționeze în același mod, cu respectarea aceluiași exigențe de formă, pentru protejarea în final a prevederilor dreptului material. Nu trebuie confundată formalitatea cerută de dreptul procesual cu forma dreptului procesual. Acest ultim aspect relevă conținutul noțiunii de izvor al dreptului, pe când formalitatea este conținută în izvorul dreptului procesual, impunându-se cu obligativitate, pentru a limita și a disciplina libertățile individuale.

Dreptul procesual civil îndeplinește și *rolul de drept comun* pentru toate celelalte ramuri de drept procesual, care protejează drepturi substanțiale aparținând fie dreptului privat, fie dreptului public. În măsura în care acestea au o reglementare proprie, se va aplica acesta din urmă (dreptul procesual penal), iar dacă legea respectivă *lato sensu* tace, se va apela la normele procesuale civile. Sub imperiul Codului de procedură civilă de la 1865, se susține în literatura de specialitate și că aplicarea procedurii civile trebuie făcută numai dacă respectiva ramură de drept, care nu are dispoziții procedurale, aparține dreptului privat, fără a se arăta ce se întâmplă în cazul procedurii administrative, ținând de dreptul public (Ungureanu, *Drept civil, Introducere*, 2005, p. 29).

NCPC reglementează însă calitatea de drept comun a dreptului procesual civil, în primul rând prin art. 2 NCPC intitulat „Aplicabilitatea generală a Codului de procedură civilă”. Acesta arată că dispozițiile codului constituie procedura de drept comun în materie civilă, iar în *materia civilă* (din punct de vedere procedural) trebuie incluse raporturile juridice de drept privat și de drept public, cu excepția celor supuse legii penale.

Coroborat cu aceasta, art. 1 NCC – Obiectul Codului civil – arată că dispozițiile codului reglementează raporturile patrimoniale și pe cele nepatrimoniale dintre persoane, ca subiecte de drept civil, viziunea monistă a legiuitorului simplificând și interpretarea asupra întinderii aplicării legii, Codul civil și procedura civilă, implicit, urmând să se aplice tuturor raporturilor juridice private, în sensul art. 1 și 3, inclusiv raporturilor dintre profesioniști (Piperea, *Profesionistul și întreprinderea sa*, în *Curierul Judiciar* nr. 1/2012, p. 19-21)¹, precum și raporturilor dintre aceștia și orice alte subiecte de drept civil. Ca atare, raporturile juridice private, civile personal nepatrimoniale (existența și identificarea persoanei, drepturi de proprietate intelectuală), de familie, comerciale, de dreptul muncii, transporturi, vor fi supuse Codului de procedură civilă, în lipsa unei reglementări speciale.

¹ *Profesioniști* sunt toți cei care exploatează o întreprindere.

Exploatarea unei întreprinderi este exercitarea sistematică, de către una sau mai multe persoane, a unei activități organizate ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu ca scop obținerea de profit.

De asemenea, aplicarea dreptului procesual civil se va realiza și în cadrul acelor raporturi juridice, devenite litigioase, aparținând unor ramuri de drept în care există dispoziții procedurale speciale (ÎCCJ, Secția I civilă, decizia nr. 8591 din 6 decembrie 2011), însă acestea nu sunt suficiente pentru asigurarea protecției dreptului substanțial respectiv, cum este dreptul administrativ. În reglementarea franceză, într-adevăr distinctă, se regăsește un Cod de procedură administrativă, care se aplică distinct de procedura civilă (Ordonanța nr. 2000/387 și decretele nr. 2000/388, 2000/389, față de NCPC francez din 1975, cu modificări, intitulat Cod de procedură civilă, din anul 2007; Rouquette, *Petit traité du proces administratif*, 2010, p. 13; Guinchard, Ferrand, Chainais, *Procédure civile*, 2009, p. 4).

În România, Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 se completează cu normele Codului de procedură civilă, acolo unde nu dispune, art. 2 NCPC arătând expres că se aplică în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare.

Similar, O.G. nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscal trimite în completare la Codul de procedură civilă, raporturile la care se referă, de drept fiscal, ținând în mod cert de dreptul public, dar încadrându-se în ipoteza art. 2 NCPC.

În concluzie, rolul de drept comun al dreptului procesual presupune atât aplicarea sa acolo unde nu există nicio prevedere procesuală, cât și completarea normelor de procedură existente, dar insuficiente.

Astfel, majoritatea reglementărilor în alte materii decât dreptul civil conțin dispoziții de trimitere la procedura civilă, cum sunt cele din O.G. nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală¹, Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004², Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței³, Legea nr. 53/2003 privind Codul muncii⁴ etc.

4. Raportul dreptului procesual civil cu alte ramuri ale dreptului

a) Dreptul procesual civil și dreptul civil

Principala și cea mai importantă legătură ce trebuie stabilită este dată de raportul procedurii cu ***dreptul civil***, substanțial. Utilitatea fiecăreia dintre aceste ramuri se concretizează prin intermediul celeilalte, nefiind de conceput drept material fără drept procesual și viceversa.

Pentru a exprima raportul între cele două ramuri de drept în literatura de specialitate se arată că legătura dintre ele „dă expresie corelației dintre conținut și formă” (Ciobanu, *Tratat ...*, vol. I, 1997, p. 160).

b) Dreptul procesual civil și alte ramuri de drept privat

Dreptul procesual civil se aplică și raporturilor procesuale determinate de raporturi de drept substanțial născute potrivit altor ramuri de drept privat, în măsura în care procedura reglementată în aceste ramuri nu este îndestulătoare pentru soluționarea posibilelor litigii (dreptul muncii).

¹ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 513 din 31 iulie 2007.

² Publicată în M. Of. nr. 1.154 din 7 decembrie 2004. Și legea anterioară prevedea această trimitere – art. 18 din Legea nr. 29/1990.

³ Publicată în M. Of. nr. 359 din 21 aprilie 2006.

⁴ Republicată în M. Of. nr. 345 din 18 mai 2011.

c) Dreptul procesual civil și alte ramuri de drept procesual

Dreptul procesual civil este ramură de drept comun pentru orice procedură aparținând **dreptului public**, astfel încât el va asigura prevederile necesare sau completarea celor existente în orice ramură de drept procesual.

În aceeași măsură și **procedura penală** apelează la procedura civilă, atunci când în discuție este executarea unor dispoziții privind despăgubiri civile pronunțate în hotărâri penale. Importanța distincției între cele două proceduri este determinată de situația în care una și aceeași faptă constituie un delict civil, dar se încadrează și în sfera infracțiunii. Principii esențiale în materie substanțială, cum sunt repararea integrală a prejudiciului, dar și *non bis in eadem*, fac dificilă alegerea între parcurgerea celor două proceduri, astfel că s-a impus instituirea unor reguli care să soluționeze eventualul conflict între acestea, respectiv *electa una via non datur recursus ad alteram* (Stătescu, Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, 2000, p. 125 și urm.), față și de slăbiciunea individului persoană vătămată care, cel puțin din punct de vedere financiar, preferă procedura penală.

Alegerea sau excluderea aplicării uneia sau alteia dintre proceduri se justifică pe diferențele existente între acestea. Astfel, dacă ambele proceduri apără drepturi subiective consacrate de norme materiale, totuși deosebirile sunt de esență: la nivelul principiilor celor două ramuri de drept, dreptul procesual penal se caracterizează de regulă prin oficialitate, iar dreptul procesual civil prin disponibilitate; în materia organelor care participă la judecată, procesul penal se desfășoară numai în prezența procurorului care are rol de acuzator, pe când procesul civil este numai prin excepție desfășurat cu participarea procurorului; procesul penal cuprinde de regulă trei faze – urmărirea penală, judecata și executarea, în timp ce procesul civil se desfășoară în general în două faze, lipsindu-i urmărirea, cu excepția cazurilor speciale, de excepție când procesul civil nu se poate desfășura decât după o procedură prealabilă, cum este cazul în contenciosul administrativ (Legea nr. 554/2004), în materie electorală (Legea nr. 67/2004); opozabilitatea hotărârii penale este diferită de cea a hotărârii civile, prima caracterizându-se prin opozabilitate *erga omnes*, iar cea de-a doua producând efecte numai între părți; autoritatea de lucru judecat a hotărârii penale față de cea civilă, exprimată prin adagiul „penalul ține loc civilului”.

Procedura fiscală va fi în aceeași măsură completată cu dispozițiile procesuale civile, dacă în procesul de aplicare a legii se ajunge la situația lipsei de reglementare, deoarece procedura civilă conține principiile generale, iar legea trebuie interpretată pentru a produce efecte nu pentru a nu produce asemenea consecințe – *lex interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat*.

Totodată, în măsura în care este posibil se va apela și la argumentul de analogie, urmărindu-se însă respectarea dispozițiilor speciale care nu pot fi extinse prin analogie, – *ubi eadem est ratio ibi eadem lex esse debet*.

d) Dreptul procesual civil și dreptul internațional privat

Dreptul internațional privat cuprinde reguli privind determinarea instanțelor competente, a formei și a modului de soluționare a litigiilor, ivite în raporturi juridice cu elemente de extraneitate, recunoașterea și executarea hotărârilor străine (Ungureanu, Jugastru, *Manual de drept internațional privat*, 2001, p. 19). Astfel, dreptul procesual civil este influențat, ca aplicare în spațiu, de reglementările dreptului internațional privat, astfel că se poate afirma că în această sferă prezentată cele două ramuri de drept se suprapun.